

УДК 911.3:338.436 (477.82)

Хоцевич Н.Д.,
аспірант кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Коцан Н.Н.,
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено поняття агропромислового виробництва, проаналізовано специфіку його сучасного стану, висвітлено основні тенденції та перспективи розвитку в контексті модернізації суспільних відносин й запровадження нових інфраструктурних моделей забезпечення функціонування агропромисловості. Розглянуто особливості розвитку сільського господарства в межах Волинської області. Встановлено пріоритетні напрями агропромислового виробництва в області.

Ключові слова: агропромислове виробництво, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, підприємство, господарства, Волинська область.

В статье исследовано понятие агропромышленного производства, проанализирована специфика его современного состояния, освещены основные тенденции и перспективы развития в контексте модернизации общественных отношений и внедрения новых инфраструктурных моделей обеспечения функционирования агропромышленности. Рассмотрены особенности развития сельского хозяйства в пределах Волынской области. Установлены приоритетные направления агропромышленного производства в области.

Ключевые слова: агропромышленное производство, сельское хозяйство, сельскохозяйственная продукция, предприятие, хозяйства, Волынская область.

Khotsevych N.D., Kotsan N.N. CURRENT STATE AND DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN VOLYN REGION

In the article examines the concept of agricultural production, analyzed the specifics of its current status, high lights key trends and development prospects in the context of modernization of social relations and the introduction of new infrastructure models to ensure the functioning of agroindustrial relations. The features of the agricultural development in the Volyn region. Established the priority directions of agricultural production in the region.

Key words: agricultural production, agriculture, agricultural produce, company, economies, Volyn region.

Постановка проблеми. Питання агропромислового виробництва сьогодні є актуальним, адже воно відіграє важливу роль в економіці країни і в її інтеграції в систему світового господарства.

Від рівня розвитку агропромислового виробництва залежать не лише функціонування продовольчого ринку, забезпечення населення споживчими товарами, зайнятість сільських мешканців, соціальне відродження села, але й екологічна ситуація. Актуальним є вивчення сучасного стану та перспектив розвитку агропромислового виробництва, адаптації до ринкових умов господарювання. Як відомо, у Волинській області сільське госпо-

дарство було і залишається потужним джерелом заробітку для населення.

Агропромислове виробництво України, Волинської області зокрема, завжди було і донині залишається однією з основних ланок господарського розвитку, важливим об'єктом суспільно-географічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо територіальної організації агропромислового виробництва дозволяє стверджувати, що до цієї теми зверталися представники як географічної, так і економічної науки. Дослідженню проблем розвитку й територіальної організації агропромислового комплексу (далі – АПК) загалом і його окремих галузей присвячені

праці відомих учених, серед яких варто назвати М.Д. Пістуна, Я.Б. Олійника, Н.І. Мезенцевої, В.О. Гуцала, В.П. Нагірної, І.Г. Кириленка, О.Г. Мордвінова й інших. Проблемам формування агропромислового комплексу у Волинській області присвячені роботи А.М. Слащука, Я.С. Сосницької, А.Г. Потапової та ін.

Постановка завдання. Зважаючи на актуальність дослідження, метою статті є уточнення поняття агропромислового виробництва, сутності, сучасного стану та загальних тенденцій розвитку агропромислового виробництва Волині. Для досягнення мети були поставлені такі завдання: проаналізувати сучасний стан агропромислового виробництва області (проблеми та пріоритетні напрями розвитку); охарактеризувати рівень розвитку агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромислове виробництво можна визначити як виробництво сільськогосподарської продукції, її промислове перероблення і виготовлення з неї продовольчих і непродовольчих товарів. Агропромислове виробництво розглядається як збірне поняття, бо може бути представлене як сільськогосподарське виробництво й як окреме промислово-переробне виробництво, що здійснюється юридично незалежними суб'єктами господарювання, або як інтегроване виробництво, що здійснюється агропромисловим формуванням (суб'єктом господарювання), в якому аграрне і переробне виробництво організаційно поєднані в єдиному технологічному ланцюзі [1]. Агропромислове виробництво розвивається на основі агропромислової інтеграції і відіграє важливу роль у більшості країн світу. Адже саме воно виконує важливу суспільну функцію – забезпечує населення продуктами харчування, сприяє рівномірному розвитку ринків праці.

Головним завданням, що стоїть перед галузями агропромислового виробництва, є надійне забезпечення країни продуктами харчування та сільськогосподарською сировиною, зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, об'єднання зусиль усіх галузей сільськогосподарства для одержання високих економічних показників і вихід на світовий ринок [7].

Агропромислове виробництво утворюють підприємства різних галузей, які об'єднані спільною кінцевою метою – виробництвом продуктів харчування для населення, сировини – для промисловості, експортних товарів – для зовнішньої торгівлі [5].

Волинська область має великі можливості для розвитку аграрного виробництва. Це – сектор економіки, здатний як задовольнити основні потреби регіону в продовольстві та сировині, так і забезпечити їх постачання до інших областей України та за кордон.

Серед чинників, які впливають на розвиток агропромислового виробництва як України загалом, так і області зокрема, пріоритетними є: природні ресурси та структура земельного фонду; забезпеченість трудовими ресурсами; рівень соціально-економічного розвитку; характер виробничих відносин; система господарювання; технічний рівень і стан сільськогосподарських підприємств; транспортно-географічні умови.

Волинь здавна є землеробською областю, характеризується надзвичайно сприятливими економічними та природними умовами для розвитку сільського господарства і має великий споживчий ринок продуктів харчування.

Частка Волинської області в загальнодержавному виробництві продукції сільського господарства коливається в межах 2,6–3,2%. За цим показником область посідає 19 місце серед регіонів України.

Що стосується територіального поділу праці, то область є аграрно-індустріальним регіоном із багатогалузевим сільським господарством [2].

На базі колективних сільськогосподарських підприємств сьогодні рівноправно функціонують приватні сільськогосподарські підприємства, господарські товариства, виробничі сільгоспокооперативи та фермерські господарства.

Внесок у виробництво роблять понад 900 суб'єктів господарювання (станом на 2016 р.), серед яких 715 фермерських формувань, 93 господарських товариства, 58 приватних підприємств і 44 виробничих кооперативи, крім того, понад 154 тис. власників особистих селянських господарств.

Значно зменшилася кількість виробничих кооперативів, що функціонують, із 2002 по

2016 рр. – на 283 агроформування. У Любешівському, Камінь-Каширському, Любомльському районах працюють лише по 5–6 сільськогосподарських підприємств.

Ядром агропромислового виробництва є сільське господарство, що дає сировину, до того ж малотранспортабельну. У структурі продукції сільського господарства на рослинництво припадає 56%, на тваринництво – 44% [3, с. 8].

Пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектора економіки області є виробництво зернових і технічних культур, картоплі й овочів, цукрових буряків, м'яса та молока.

В агроформуваннях 2016 р. найвищу питому вагу мало вирощування птиці (28,3%) та зернових культур (23,9%), у господарствах населення – виробництво картоплі та молока (відповідно 25,1% та 22,5%).

Діяльність великих та середніх агропідприємств шостий рік поспіль є прибутковою. У рослинництві найбільша частка в прибутку одержана від реалізації зернових культур (33,4%), ріпаку (27,0%) і сої (21,0%). У тваринництві майже 54% прибутку одержано від реалізації птиці (з урахуванням вирощеної птахопідприємствами та переробленої на

Таблиця 1

Виробництво м'яса у Волинській області за видами* (у забійній масі; тис. т)

	1990	1995	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016
М'ясо всіх видів	108,2	54,1	43,4	58,5	94,5	104,9	116,9	120,5	122,4
Яловичина та телятина	68,2	30,0	22,5	17,7	14,0	12,8	13,7	10,2	9,6
Свинина	28,8	18,4	16,6	24,5	38,2	35,2	34,2	36,3	37,5
М'ясо птиці	9,0	4,7	3,6	15,4	41,4	56,0	67,9	72,9	74,2
Баранина та козлятина	0,7	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
М'ясо кролів	0,9	0,5	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
Конина	0,6	0,2	0,3	0,5	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4

* Статистичний щорічник Волинь 2016 / за ред. В.Ю. Науменка. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017. С. 287 [8].

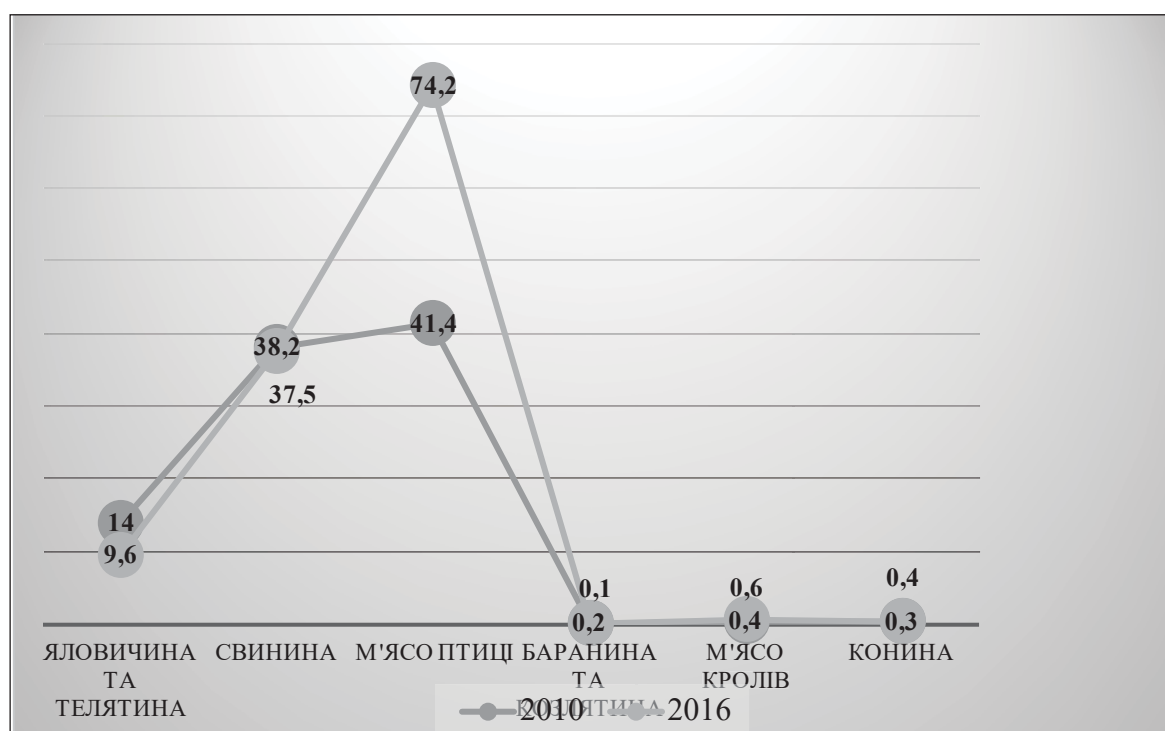

Рис. 1. Структура виробництва м'яса у Волинській області за видами

власних потужностях), 26,3% – від продажу молока [8].

Основні напрями виробництва в галузі рослинництва: вирощування зернових, цукрових буряків, ріпаку, картоплі, овочевих культур, а у тваринництві – виробництво молока, м'яса великої рогатої худоби (далі – ВРХ), птиці, свинини та яєць. Майже 63% припадає на вирощування худоби, 35,9% – на виробництво молока. За обсягом виробництва основних видів тваринницької продукції та чисельністю поголів'я область перебуває в першій десятці серед регіонів України.

Волинь славиться розвитком м'ясного скотарства, адже в господарствах нашої області утримується четверта частина наявного в державі поголів'я м'ясного напрямку та третина корів.

У ТзОВ «Ратнівський аграрій» Ратнівського району проведено реконструкцію тваринницької ферми та запроваджено безприв'язне утримання поголів'я м'ясного напрямку продуктивності.

Нарощують обсяги виробництва м'яса птиці ПАТ «Володимир-Волинська птахофабрика» та ТзОВ «Птахокомплекс «Губин»», частка яких у загальному обсязі реалізованої на забій аграрними підприємствами худоби та птиці становить понад 80% [3].

Протягом 1990–2016 рр. виробництво м'яса в області збільшилося. Це результат, хоч і не значного, збільшення поголів'я худоби і птиці.

Виділяють три основні напрями виробництва м'ясної промисловості – м'ясне, ковбасне і м'ясоконсервне. У структурі цих продуктів провідне місце у 2016 р. належало м'ясу птиці (74,2 тис. т), на другому місці – свинина (37,5 тис. т), на третьому – яловичина та телятина (9,6 тис. т).

Працівники господарств реконструюють тваринницькі ферми і комплекси, будують нові потужні підприємства з вирощування курей-бройлерів, модернізують приміщення з виробництва свинини, запроваджують прогресивні технології в молочному скотарстві. В агроформуваннях нарощується чисельність свиней і птиці. Упродовж останніх трьох років у великотоварних сільськогосподарських підприємствах введено в дію 5 сучасних доїльних залів і забезпечено приріст молочного стада. В області вживаються заходи для залучення

інвестицій у розвиток тваринництва, що дало змогу за останній період інтенсивно відновити роботу птахопідприємств та пунктів штучного осіменіння [4].

В умовах загострення конкуренції на аграрному ринку однією з найбільших проблем особистих селянських і фермерських господарств є реалізація надлишків продукції. Підвищення цін на енергоресурси, сільськогосподарську техніку, добрива та корми, низький рівень закупівельних цін, відсутність стабільних та надійних каналів збуту сільськогосподарської продукції робить її виробництво збитковим [7].

Проблема збуту молока та плодоовочевої продукції, які виробляються малими фермерськими й особистими селянськими господарствами, є основною. Лише кооперування може забезпечити їхню економічну незалежність і підвищити рівень життя. Наразі є 17 кооперативів з обслуговування, жодного немає в Любешівському, Любомльському, Маневицькому та Ратнівському районах [3].

Протягом останніх років спостерігається тенденція до зменшення частки господарств населення у виробництві продукції сільського господарства. Однак власники особистих селянських господарств є основними виробниками сільськогосподарської продукції, вироблено 99% картоплі, 95% овочів, 92% плодів та ягід, 83% молока, реалізовано 40 відсотків м'яса (у живій вазі) [2].

Ефективний збут сільськогосподарської продукції є найбільш проблемним питанням у діяльності агропромислового комплексу області. Особливо проблемним питанням є організація збуту молока та плодоовочевої продукції, яка виробляється малими фермерськими господарствами та власниками особистих сільськогосподарських господарств.

Оскільки значна частина сільськогосподарської продукції використовується безпосередньо для харчування або переробляється і споживається населенням, доцільно в області вирішити питання створення оптового ринку або торговельних площадок від гуртових ринків Західного регіону, що вже діють, для реалізації сільськогосподарської продукції.

Загалом область забезпечує власну потребу в основних видах продовольства завдяки власному виробництву [9].

Пріоритетними напрямками розвитку агропромислового виробництва, а саме у тваринництві Волинської області є:

1. Модернізація великотоварного виробництва молока в агроформуваннях.
2. Нарощення потенціалу м'ясного скотарства, свинарства та птахівництва.
3. Сприяння розвитку і структуризації особистих селянських господарств.
4. Надання допомоги селянським господарствам шляхом розширення мережі сервісних підприємств, заготівельно-збутових кооперативів у співпраці із селами та селищними радами [6].

Висновки із проведеного дослідження. З наведеного вище можна зрозуміти, що сільське господарство є важливим складником і залишається однією із провідних галузей економіки Волині.

Основним завданням, що стоїть перед галузями агропромислового виробництва, є збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, забезпечення області продуктами харчування та сільськогосподарською сировиною, об'єднання всіх галузей для одержання високих економічних показників і вихід на світовий ринок.

У сільському господарстві області найбільш вигідним з економічного погляду залишається виробництво зерна, цукрових буряків, овочів, картоплі, молока і молочних продуктів, м'яса і м'ясопродуктів.

Сьогодні найбільш проблемними питаннями є ефективний збут сільськогосподарської продукції, підвищення цін на енергоресурси,

сільськогосподарську техніку, добрива та корми, низький рівень закупівельних цін, що робить її виробництво збитковим.

Незважаючи на негативні тенденції, працівники господарств реконструюють і модернізують тваринницькі ферми та приміщення. Роблять усе можливе для збільшення чисельності свиней і птиці. В області вживаються заходи для залучення інвестицій у розвиток тваринництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Департамент агропромислового розвитку Волинської облдержадміністрації. URL: <http://agrovoly.com/main.php>.
3. Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Волинської області на 2016–2020 рр. 2016. URL: <http://agrovoly.com/program.php?news=739>.
4. Мордінов О.Г. Управління аграрним природокористуванням в умовах ринкової трансформації: монографія. К.: УАДУ, 2000. 344 с.
5. Пістун М.Д., Гуцал В.О., Провотар Н.І. Географія агропромислових комплексів: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 200 с.
6. Потапова А.Г., Лемехова А.С. Особливості сучасного розвитку агропромислового комплексу Волинської області. Часопис соціально-економічної географії. 2014. № 16 (1). С. 123–126.
7. Регіональна економіка: підручник / за ред. Є.П. Качана. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 800 с.
8. Статистичний щорічник Волинь 2016 ГУС у Волинській області / за ред. В.Ю. Науменка. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017. 455 с.
9. Сосницька Я.С. Сучасні трансформаційні процеси сільськогосподарського виробництва (на прикладі Волинської області). Луцьк, 2015. 198 с.